

Yapı Denetimi Hakkında Kanun Taslağı Üzerine İMO Görüşü

“Yapı Denetimi Hakkında Kanun ve Bazı kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Taslağı” adıyla kamuoyuna sunulan taslak, aslında yapı süreçlerinin denetimi yerine Teknik Müşavirlik Kuruluşlarının Görev ve Sorumluluklarını düzenleyen bir yasa olup, içeriği tüm sistemin değiştirilmesine yöneliktir. Taslak, Mühendislik ve mimarlık hizmetlerinin ifa koşullarını tümünden değiştiren, mühendis ve mimarın bir sermaye şirketi dışında serbest olarak çalışma olanağını tümünden ortadan kaldıran, yapı sürecindeki mühendislik ve mimarlık projeleri arasındaki bağı koparan bir niteliğe sahiptir. Bu nedenle, basit bir değişiklik algısı yaratılması doğru bir yaklaşım değildir.

Taslağa ilişkin genel gerekçede “Yapı ve tesisat müteahhitlerimizce gerek uluslararası, gerekse iç piyasada yapım işlerine yönelik olarak önemli başarılar elde edilmesine karşın, diğer mimarlık ve mühendislik hizmetleri noktasında aynı ivmenin yakalanamadığı gözlemlenmekte olup, uluslararası ortamlarda rekabet edilebilirlik ve tanınırlık konusunda eksiklik hissedilmektedir.”... “Yapı sektöründe dış piyasalarda gösterilen başarının ülkemiz içinde bütün yerleşmelerde aynı ölçüde kendini gösterememesinin nedeninin ülkemizdeki mimarlık ve mühendislik hizmetlerine dair müşavirlik sisteminin sağlıklı bir şekilde kurulamamasından kaynaklandığı değerlendirilmektedir.” tespitlerinden hareketle “yaşanabilir ve sürdürülebilir kentsel ve kırsal çevrelerin oluşturulmasına, nitelikli ve güvenli yapılaşmanın sağlanmasına, marka şehirlerin oluşturulmasına ve

uluslararası ortamlarda rekabet edilebilir bir meslek ortamının hazırlanmasına ilişkin iş ve işlemler yürütmek üzere teşkilatlanmıştır” denilmektedir.

Bu gerekçeler nesnel ve objektif durumla örtüşmemektedir. Ülkemiz müteahhitlerinin Türki Cumhuriyetlerde aldıkları işlerin taşeronluk işi olduğu ortada bir gerçek olarak ortada durmaktadır. Mühendislik, mimarlık hizmetlerinin yetersizliğinin nedenlerini ise lisans eğitimi, stajda ve lisans sonrası meslek içi eğitimlerdeki yetersizlikte; AB’nin sahip olduğu mesleki koruyucu normlardan yoksunluk ve eşitsiz gelişmede merkezi idarenin meslek mensuplarına ve kamuya yönelik koruyucu hükümleri bazen KHK’ler bazen kanun teklifleri ile çok sık olarak da düzenleyici işlemlerle ortadan kaldırmasında aramak gerekir. Bu sorunlar ortada iken, yasanın gerekçesini somut durumdan kopartarak teknik müşavirlik bürolarının kurulması için gerekçe üretmek, her şeyden önce yasa yapma amacına aykırıdır.

Bugüne kadar mimarlık ve mühendislik hizmetleri entegre mühendislik, bilimsel ve teknik danışmanlık hizmetleri açısından sektörü tanımlayan ve düzenleyen mevzuatın bulunmaması, sektörün uluslararası rekabete hazır olmaması, yabancı hizmet sunucusuna birincil ve ikincil mevzuat oluşturulmadan sektörün taahhüt edilmesi durumunda, Türk sermayeli tüzel kişiliklerin ülke pazarı dışında kalacakları gerekçesiyle GATS müzakerelerinin dışarıda bırakılmıştı. Bugün aceleyle böyle bir yasa taslağı hazırlamanın nedeninin, kentsel dönüşüm projelerinin yabancı hizmet sunucularına açılmasının alt yapısını hazırlamak olduğu söylenebilir. Bu durumda Yasa teklifi iddia edildiği üzere mühendislik ve mimarlık hizmetlerinde rekabete dayalı nitelik artışını sağlamak yerine bu alanın uluslararası şirketlere teslim edilmesine neden olacaktır.

Tasarıda projelendirme, onay ve ruhsat süreçlerinin parçalanarak içinden çıkılmaz bir noktaya getirilmesi; bürokrasiyi azaltma gerekçesi altında onay süreçlerini kısaltan, yerel yönetimleri ve meslek odaları denetimini dışlayan düzenlemelere gidilmesi, yapım sürecinde olduğu gibi yapım sonrası süreçte de telafisi mümkün olmayan tehlikelerle karşılaşılması sonucunu doğuracaktır.

Yapı üretim ve denetim sürecinde görev alan yerel yönetimlerin, mühendis ve mimarların başarılı olmadığı; yatırımcıya gereksiz zaman kaybettiren “bürokrasinin parçaları” oldukları gibi bir genellemeden yola çıkılarak kanun taslağı oluşturulması; Bakanlığın “kamu” görevini bir kenara bırakmış olduğunu ve sadece yatırımcıyı bir başka deyişle sermayeyi gözeterek yetki ve kaynakları denetimsiz bir biçimde belli kesimlere aktarmanın önünü açma amacında olduğunu göstermektedir.

Bu kanun taslağının, “Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun”un bir uzantısı ve tamamlayıcısı olduğunu anlamak güç değildir. Dönüşüm Kanununun yürürlüğe girmesinin ardından yoğun bir şekilde başlayacak olan tespit, yıkım ve inşaat faaliyetinin, izinlerini Bakanlığın vereceği “özel” kuruluşlar eliyle yürütülmesini sağlama amacı açıkça okunmaktadır.

Yapı denetimi; ister kamu, ister özel kuruluşlar tarafından yapılsın kamu adına ve kamu yararı gözetilerek yapılması, bu nedenle de icra edenlerin bağımsız hareket etmesi gereken bir etkinliktir. Sağlıklı, dayanıklı, güvenilir yapılar üretebilmek ancak ve ancak bağımsız ve etkin bir yapı denetim sistemi ile mümkün olabilir. Oluşturulacak yapı denetim sisteminin, kim tarafından yapılırsa yapılsın, ismi ne olursa olsun faaliyet alanının sadece “yapı denetimi” olması, yapı denetim kuruluşu ve yapı denetçilerinin bağımsız hareket edebilmeleri ve faaliyet alanlarında uzmanlaşmaları anlamında önem taşımaktadır.

Mevcut Yapı Denetim Kanunu yapı üretim sürecinin denetlenmesinin özel yapı denetimi kuruluşları tarafından, ticari bir anlayışla ve yapı sahibinin belirlediği bir yapı denetim kuruluşu tarafından

Bu kanun taslağının,
“Afet Riski
Altındaki Alanların
Dönüştürülmesi
Hakkında Kanun”un
bir uzantısı ve
tamamlayıcısı
olduğunu
anlamak güç
değildir. Dönüşüm
Kanununun
yürürlüğe
girmesinin ardından
yoğun bir şekilde
başlayacak olan
tespit, yıkım ve
inşaat faaliyetinin,
izinlerini Bakanlığın
vereceği “özel”
kuruluşlar eliyle
yürütülmesini
sağlama
amacı açıkça
okunmaktadır.

yapılmasını öngörmekteyken taslakta da aynı anlayış korunmakta bu anlamda Yapı Denetim Kuruluşlarının yerini Teknik Müşavirlik Kuruluşları almaktadır.

Taslak ile ülke genelinde yapılaşma sürecinde jeolojik araştırmalardan başlayarak kent planlaması, yapıların plan ve projelerinin hazırlanması, uygulanması ve denetlenmesi konularındaki bütün iş ve işlemler **“Teknik Müşavirlik Kuruluşları”**nın eline bırakılmaktadır.

Mevcut sistemin en büyük artısı “münhasıran” denetim hizmetini vermesi iken, Yasa tasarısına göre, Teknik müşavirlik kuruluşları etüt ve proje denetimi ile yapı denetiminin yanı sıra **“her türlü harita, plan, etüt, rapor, zemin etüt raporu, proje, arazi ve arsa düzenleme, ifraz, tevhit, kentsel tasarım, proje geliştirme, yapıda güçlendirme, enerji verimliliği ve kullanım amacı değişikliği için rapor ve proje hazırlanması, keşif, metraj, araştırma, geliştirme ve bu alanlarda danışmanlık gibi hizmetler; ihale, şartname, sözleşme hazırlığı, lisans alma koşuluyla yapılarda risk ve hasar tespiti, idarece gerekli görülmesi halinde yıkım projesi veya raporunun hazırlanması, yıkım işlerinin denetimi, bünyesinde hizmet alımı ile turizm uzmanı çalıştırmak suretiyle âtil konut sertifikası vererek mevcut yapıları turizme kazandırmaya ilişkin iş ve işlemleri yapabilen, bu konularda yurtdışında da faaliyet gösterebilen tüzel kişi”** olarak tanımlanmıştır.

Kanun Tasarısında yer alan “Teknik müşavirlik kuruluşları, kuruluş ortakları ve yöneticileri ile denetçileri; kendileri ile ortakları ve çalışanlarınca hazırlanan etüt ve projelerin, etüt ve proje denetiminde görev alamazlar.” hükmü ile mevcut Yapı Denetim Yasasına bir gönderme yapılarak, benzer bir uygulama yapılacağı yanılışına neden olunmaktadır. Ancak getirilen bu kural sistemin sağlıklı işlemesi için yeterli olmayacak, yapı denetim hizmetinin ve proje hizmetinin kalitesini olumsuz etkileyecektir.

Öte yandan, Teknik Müşavirlik Kuruluşlarının etüt, plan, proje hizmetleri alanında da faaliyet göstermesi, proje müellifliği bürolarıyla haksız rekabete neden olacak, mevcut Yasanın uygulama süreçlerinde sıklıkla şikâyet konusu olan, proje hizmetlerinin Yapı Denetim Kuruluşu çalışanlarınca yapılması ve çoğunlukla da ücret alınmaması sorunu yasallaştırılmış olacaktır.

Tasarı ile müellif tanımının yanı sıra müelliflik kuruluşu tanımı da getirilmiştir. Oysa şantiye şefliği, fenni mesullük gibi görevler istifa, azil vb. nedenlerle bir başka mühendis ya da mimarın üstlenebileceği görevler iken, proje müellifliği kişiye özel bir görevdir. Bu görevin tüzel kişiliğe haiz müelliflik kuruluşları tarafından yerine getirilecek olması yapının servis ömrü süresince proje sorumluluğu konusunda belirsizlik ve muhatap bulunamaması sorununu doğuracaktır. (Proje müellifi teknik müşavirlik kuruluşunun herhangi bir nedenle faaliyetinin sona ermesi durumunda müelliflikten doğan sorumluluğunun kime ait olacağı belirsizdir.)

Diğer taraftan; büyük sermaye ve çeşitli alanlarda çok sayıda uzman istihdamı gerektiren müelliflik kuruluşların izinlerinin Bakanlıkça verileceği göz önüne alındığında, devlet eliyle yaratılacak bir tekelleşmenin söz konusu olacağını söylemek mümkündür. Bunun sonucu olarak mühendis, mimar ve şehir plancıları sermayeye ve iktidarlara hizmet veren ücretli çalışan haline dönüşecek, müellifler müelliflik kuruluşları karşısında **“kahraman bakkal süpermarkete karşı”** durumuna düşürülecektir.

Yasa tasarısında, sistemde görev üstlenecek laboratuvar denetçileri ile proje ve yapı denetçilerinde mesleki yetkinlik şartı aranmaktadır. İnşaat Mühendisleri Odası yirmi yılı aşkın bir süredir bu konudaki boşluğu doldurmak ve alanında hizmet kalitesini yükseltebilmek için yoğun çaba sarf etmiş, Yetkin Mühendislik Yönetmeliği’ni çıkararak hayata geçirmeye çalışmış ancak 3458 sayılı yasa el-vermediği için bu Yönetmeliği uygulamamıştır.

Bayındırlık ve İskan Bakanlığı tarafından 2004 yılında gerçekleştirilen “Deprem Şurası”nın sonuç bildirgesinde öne çıkan en önemli konu “Yetkin Mühendisliğin hayata geçirilmesi için gereken düzenlemelerin yapılması” iken aradan geçen 8 yıllık süreçte bu konuda hiçbir çalışma yapılmaması, sonrasında sektörün tüm bileşenleri tarafından derinlemesine tartışılmaksızın sadece Çevre ve Şehircilik Bakanlığı’nın yetkisine bırakılması talihsizliktir.

Meslek Odalarının temel işlevleri Anayasa’dan aldığı yetkiyle **“üyelerinin mesleki gelişimini sağlamak”, “değişimleri izlemek”** ve **“uygulamayı denetlemek”**tir. Bu çerçevede Anayasa’nın 135. Maddesindeki “müşterek ihtiyaçlarını karşılamak, mesleki faaliyetlerini kolaylaştırmak, mesleğin genel menfa-

atlere uygun olarak gelişmesini sağlamak" bu yetkilendirmeyi ifade eder. Bu bağlamda, imar ve inşaat faaliyetlerinde görev alan mühendislerin meslek yaşamları boyunca edinmeleri gereken bilgi ve deneyimlere ilişkin normların ve süreçlerin çağdaş gelişmelere uygun şekilde belirlenip düzenlenmesini sağlayacak Yetkin Mühendisliğin belgelendirmesi ancak ve ancak meslek odalarınca yerine getirilmesi gereken bir görevdir.

Benzer şekilde yapı denetim sistemi içinde yer alan tüm mühendis ve mimarların mesleki yetkinlikleri belirlenerek belgelendirilmesi, belge yenilemeleri, sicil kayıtlarının tutulması ve meslek içi eğitimleri konularında direkt yetkili TMMOB'ye bağlı ilgili Odalar olmalıdır.

Yasa tasarısında müellif "*Uzmanlık alanına göre her türlü harita, plan, etüt, rapor, zemin etüt raporu, proje, arazi ve arsa düzenleme, ifraz, tevhit, kentsel tasarım, proje geliştirme, yapıda güçlendirme, enerji verimliliği ve kullanım amacı değişikliği için rapor ve proje hazırlanması, keşif, metraj, araştırma, geliştirme ve bu alanlarda danışmanlık gibi hizmetleri veren gerçek kişi*" olarak tanımlanmıştır.

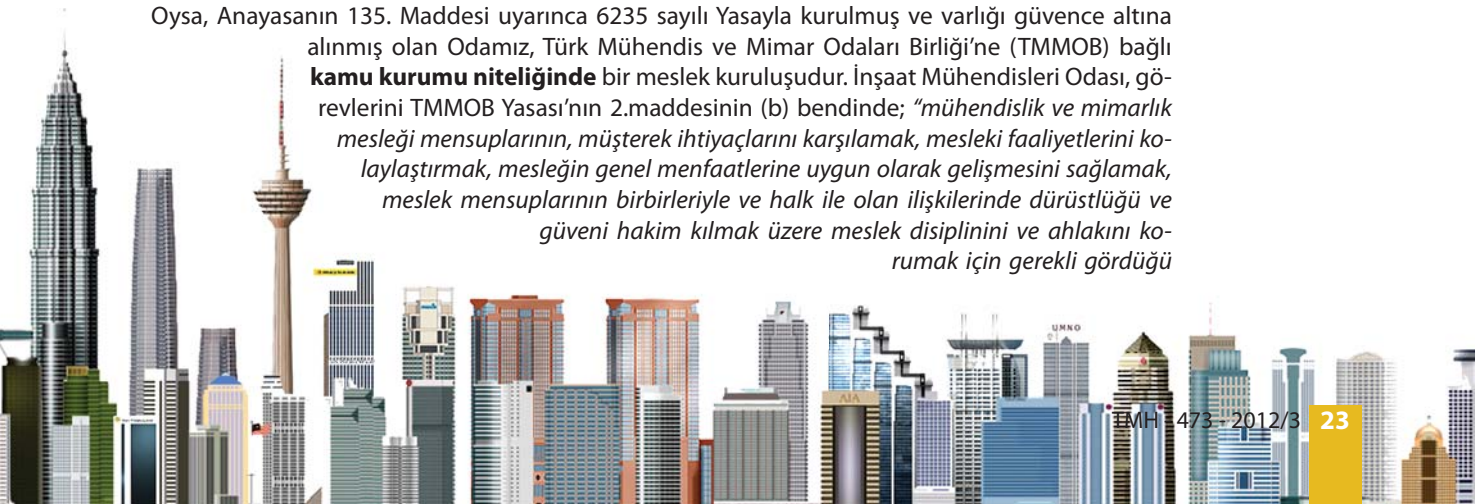
Bu tanımdan da anlaşılacağı üzere Bakanlık müelliflerin "ilgili meslek odasına üyeliğinin devam etmesi"ni bir gereklilik olarak görmemektedir. Oysa 6235 sayılı Yasanın 33. maddesi gereği; "*Türkiye'de mühendislik ve mimarlık meslekleri mensupları, mesleklerinin icrasını gerektiren işlerle meşgul olabilmeleri ve mesleki tedrisat yapabilmeleri için meslek disiplinine uygun bir odaya kaydolmak ve üyelik vasıflarını muhafaza etmek zorunda kılınmışlardır.*"

Yasa tasarısında "*Şantiye şefinin mimar veya mühendis olması esastır. Ancak toplam yapı inşaat alanı 300 m²'ye kadar olan yapılarda inşaat teknisyeni, 1000 m²'ye kadar olan yapılarda inşaat teknikeri veya teknik öğretmen unvanlı teknik elemanlar, Bakanlıkça belirlenen esaslara uygun şekilde şantiye şefi olarak görevlendirilebilir.*" denilmek suretiyle şantiye şefliği hizmetlerinin tekniker, teknisyen ve teknik öğretmenler tarafından verilebilmesinin önü açılmıştır. Şantiye Şefliği; Yapı üretimi veya mimarlık mühendislik hizmeti gerektiren herhangi bir imalatın plan, proje, resim ve hesaplarına, fen ve sanat kurallarına, genel şantiye organizasyonu işlerine dair teknik mevzuata uygun olarak yürütülmesi ve denetlenmesi işidir. Bu anlamda Şantiye şefliği bir mühendislik ve mimarlık görevi olup, bu görevin teknik öğretmenlere ve teknikerlere yaptırılması mühendislik alanına müdahale niteliğinde ve uzmanlık ayırımına aykırıdır. Öte yandan yakın geçmişte Yönetmelik maddesi olarak getirilen ve yüksek yargı tarafından yürütmesi durdurulan bir düzenlemenin bugün Yasa tasarısı ile ısrarla gündeme getirilmesi hukuk devleti ilkesinin benimsenemediğinin açık bir göstergesidir.

Bilindiği üzere İmar Kanununun 28. Maddesinde 9 Aralık 2009 tarihinde yapılan kapsamlı bir değişiklikle "*Fenni mesuller, uzmanlık alanlarına göre yapım işlerinin denetimine ilişkin ayrıntılı bütün belgeler ile mimarlık ve mühendislik hizmetleri raporunu idareye vermek ve yapı kullanma izin belgesini imzalamak mecburiyetindedir. Yapıya ilişkin bilgiler, ilgili idarece, etüt ve proje müelliflerinin, fenni mesullerin, yapı müteahhitlerinin ve şantiye şefi mimar veya mühendisin üyesi bulunduğu meslek odasına, üyelik kayıtlarına işlenmek üzere bildirilir.*" denilmek suretiyle önceki süreçlerde meslek odalarına Yönetmelikler ile verilen sicil tutma görevi Yasa ile de perçinlenmişti. Aradan geçen iki yıldan sonra aynı maddede değişikliğe gidilmiş bu kez yasayla verilen yetki alınmıştır. İki yıl gibi kısa bir sürede bakış açısının bu derece değişmesinin ardında yatan nedeni anlamak mümkün değildir.

Yasa tasarısının bir maddesinde "*İlgili meslek odaları, hakkında süreli veya süresiz kısıtlılık bulunan veya üyeliği sona eren üyelerini derhal merkez yapı denetim komisyonu ile bütün ilgili yerlere ve kuruluşlara bildirir.*" diğer bir maddesinde ise "*İdari müeyyide uygulanan denetçi veya yardımcı kontrol elemanı mimar ve mühendisin durumu, Bakanlıkça ilgili meslek odalarına bildirilir. Meslek odaları, bunlar hakkında kendi mevzuatına göre işlem yaparak neticesini Bakanlığa bildirir.*" denilmek suretiyle meslek odalarının görevi sadece üyelerine ceza vermeye indirgenmiştir.

Oysa, Anayasanın 135. Maddesi uyarınca 6235 sayılı Yasayla kurulmuş ve varlığı güvence altına alınmış olan Odamız, Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği'ne (TMMOB) bağlı **kamu kurumu niteliğinde** bir meslek kuruluşudur. İnşaat Mühendisleri Odası, görevlerini TMMOB Yasası'nın 2.maddesinin (b) bendinde; "*mühendislik ve mimarlık mesleği mensuplarının, müşterek ihtiyaçlarını karşılamak, mesleki faaliyetlerini kolaylaştırmak, mesleğin genel menfaatlerine uygun olarak gelişmesini sağlamak, meslek mensuplarının birbirleriyle ve halk ile olan ilişkilerinde dürüstlüğü ve güveni hakim kılmak üzere meslek disiplinini ve ahlakını korumak için gerekli gördüğü*

bütün teşebbüs ve faaliyetlerde bulunmak” (c) bendinde; “meslek ve menfaatleriyle ilgili işlerde resmi makamlarla işbirliği yaparak gerekli yardımlarda bulunmak, meslekle ilgili bütün mevzuatı normları, fenni şartnameleri incelemek ve bunlar hakkındaki görüş ve düşüncelerini ilgililere bildirmek” olarak tanımlanmış amaçlar doğrultusunda yerine getirmektedir.

Odamız, bütün demokratik ülkelerde olduğu gibi ayrı bir tüzel kişiliğe sahiptir, idari ve mali yönden devlet karşısında özerktir, faaliyetlerinin finansmanını sağlayacak bütçeye sahiptir, teşkilatın yönetimi ve faaliyetlerin yürütülmesinde söz sahibidir, merkezi hiyerarşik gözetim ve denetimine tabi olmayıp, vesayet denetimine tabidir.

Gerek çalışma yaşamında, gerek kamu yararı ilkesine aykırı politikalarında ve gerekse çevrenin tahribatına yol açarak uygulamayı tasarladığı projelerinde Birliğimizi ve Odamızı bir engel olarak gören siyasi iktidar bulduğu her fırsatta Odalarımızın görev ve yetkilerini kısıtlamayı hedefleyen düzenlemeler yapmaktadır.

2009 yılında Devlet Denetleme Kurulu Raporu ile başlayan, 2011 genel seçimi öncesi büyük bir hızla yürürlüğe konan Kanun Hükmünde Kararnemeler ve Yönetmelik değişiklikleri ile devam eden sürecin son halkası, Odamızın varlığını yok etmeye yönelik olarak mesleki uygulamalarımızı ilk elden etkileyen Yapı Denetim Yasası ve İmar Yasasında yapılması planlanan değişikliklerdir.

Sonuç olarak;

Taslak, ülkemizin mühendislik mimarlık alanlarındaki birikim ve deneyimini, Bakanlığın hafızasını hatta Bakanlığın sitesinde hala yayınlanmakta bulunan 2010-2023 yılları için öngörülen KENTGES Bütünleşik Kentsel Gelişme Stratejisi ve Eylem Planı'nı dahi yok sayan bir yaklaşımla hazırlanmıştır. Bu bağlamda, ülke mühendis ve mimarlarını yok sayıp, mühendislik ve mimarlık hizmetlerini ulusal ve uluslararası şirketlere teslim eden, ülke kaynaklarını kamu yararını göz ardı edilip denetimsiz şekilde insan unsuru ile ilişkilendirilmeyecek “marka şehir”lere heba eden, kamusal hizmet kavramını yok eden, insana, doğaya, tarihe, kültüre ait ne kadar değer var ise bunları ranta araç eden, yerinden yönetim kuruluşlarını demokratik esaslara aykırı olarak merkezi idarenin emrine amade eden bu yasa taslağını toplum yararına görmemiz olanaklı değildir. Beklentimiz, taslağın geri çekilerek taraflarla ülke gerçeğine ve meslek mensuplarının sorunlarına ihtiyaç veren bir çalışmanın başlatılmasıdır.

